

Karşıt Anlamlı Kelimelerin Altı–On Bir Yaş Arası Öğrenciler Tarafından Kavranma Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi¹

Examination of Antonyms Comprehension Level By The Students of Six to Eleven Years Old According to Some Variables

Saadettin KEKLİK²

Özet

Araştırmanın amacı, 120 karşıt anlamlı kelimenin 6-11 yaş arası öğrenciler tarafından kavranma düzeylerini ortaya çıkarmak ve bu kelimeleri yaş, cinsiyet ve yaşadığı yer açısından incelemektir. Bu çalışmada betimle yöntemi kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak başarı testi kullanılmıştır. Bu çalışma Zonguldak'ın Ereğli ilçesindeki 690 öğrenciye uygulanmıştır. Bu veriler; yaş, cinsiyet ve öğrencilerin yaşadığı yer açısından incelenmiş ve bağımsız gruplar için t testi, tek yönlü ANOVA ve tukey HSD testi ile çözümlenmiştir. Veriler 0.05 anlamlılık seviyesinde yorumlanmıştır.

Araştırmanın sonucunda, karşıt anlamlı kelimelerin kavranma düzeyleri öğrencilerin yaşına bağlı olarak artmıştır. Karşıt anlamlı kelimelerin kavranma düzeylerinde cinsiyete göre anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. En çok bilinen karşıt anlamlı kelimeler; aşağı/yukarı, boş/dolu, hızlı/yavaş iken en az bilinen karşıt anlamlı kelimeler ise zalim/masum-mazlum, alçak gönüllü/gururlu ve doğrudan/dolaylıdır.

Anahtar kelimeler: Anlam gelişimi, Dil edinimi, Dil gelişimi, Karşıt anlamlı kelimeler, Kavram gelişimi.

Abstract

The purpose of this study is to elicit the comprehension levels of 120 antonyms by the students of aged six to eleven and to examine with respect to age, gender and habitation. In this study, descriptive method is used. Achievement test was used as a data gathering instrument. This study was conducted on 690 students in Ereğli in Zonguldak. These data were examined with respect to age, sex and accommodation of students and used independent t test, one way ANOVA and post-hoc tukey HSD test in analysis. Data has been interpreted in 0.05 significant level.

¹ Bu çalışma, M.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü tarafından kabul edilen "On Bir Yaşına Kadar Çocukta Dil Edinimi" adlı doktora tezinden elde edilmiştir.

² Yrd. Doç. Dr., Zonguldak Karaelmas Üniversitesi, sadikeklik@gmail.com

At the end of study that was found; comprehension level of antonyms had increased depending on age of students. There is not significant difference according to sex of the students in comprehension level of antonyms. The most remembered antonyms were down/up, empty/full, fast/slow whereas the least remembered antonyms cruel/innocent, good hearted/proud and direct/indirect.

Key words: Antonyms, Development of concept, Development of language, Development of meaning, Language acquisition.

Giriş

İnsanın dille ilişkisi doğumundan önce başlar. Anneyle başlayan bu yolculuk zaman içerisinde yakından uzağa, basitten karmaşığa doğru genişleyerek devam eder.

Çocukların büyük bir çoğunluğunun, dil edinim sürecinin önemli bir bölümünü, beş-altı yaşlarına kadar tamamladığı, dili ustaca kullanabilme becerilerinin ise beş-on yaşları arasında öğrendiği kabul edilmektedir (Yapıcı, 2004, s. 6). Beş-altı yaşlarındaki çocuğun konuşması yetişkininkine benzer. Bu yaşlarda çocuk, konuştuğu dilin temel yapısını, dil bilgisi kurallarının çoğunu kavrar. Çocuğun okula başlamasıyla dinleme ve konuşma becerisine okuma ve yazma becerisi de eklenir. Yaşla birlikte kelime hazinesinin artmasına paralel olarak bu dört temel dil becerileri de gelişmektedir.

Dil ve zihin gelişimiyle ilgili veriler, çocuklarda dili kullanmanın, ifade etmek istedikleri anlam ve kavramlara bağımlı olarak geliştiğine işaret etmektedir (Şahin, 1994, s. 186). Dil gelişimi, kavram oluşumu ve zihin gelişimiyle birlikte ele alınmalıdır. Çünkü dil gelişimi kavram oluşumundan etkilenirken, kavram oluşumu da dil gelişiminden etkilenmektedir. Aynı şekilde kavram oluşumu zihin gelişiminin bir sonucu olarak ortaya çıkarken daha sonraki zihin işlemleri de kavram oluşumundan etkilenmektedir.

Çocukta Kavram Gelişimi

Kavram gelişimi büyük ölçüde “ayırt etme” ve soyutlayarak “genelleme” becerilerinin gelişmesine dayanmaktadır. Kavram gelişiminin başlayabilmesi için bireyin, en azından bir bölümü arasında benzerlikler bulabileceği çeşitli “tecrübeler” geçirmesi gerekmektedir (Özçelik, 1982, s. 15).

Çocuklarda kavramların yerleşmesi yavaş ve oldukça zor bir süreçtir. Çocuklar her gün yeni bilgilerle donanırlar ve bu bilgileri ya var olan kavramlarla ilişkilendirirler ya da bunlara karşı gelen kavramlar yaratırlar. Algının kesinleşmesi, artan ve çeşitlenen tecrübeler ve gelişen kelime hazinesi ile çocuğun kavramları farklılaşmaya başlar (Arı, Üstün ve Akman, 1994, s. 197).

Dil, kavram öğrenmede önemlidir. Öğrenilen kavramların kapsamı genişledikçe ve öğrenilen kavram sayısı arttıkça, dil daha da önem kazanır ve kelime hazinesi genişler (Ülgen, 2001, s. 126). Çocuk, yetişkinlerin dil yoluyla ifade ettiği anlamları edilgin değil, etkin bir özne olarak öğrenmektedir (Şahin, 1994, s. 186). Çocukta kavramların gelişimi somuttan soyuta doğru bir gelişim gösterir ve somut düşünmeden soyut düşünmeye doğru bir yol izler (Arı, Üstün ve Akman, 1994, s. 197).

Birçok araştırmacı tarafından doğrulanan sonuca göre, genellikle bir dili konuşan çocuklar, en küçük yaşlarda nesnelere algı özelliklerine göre, daha sonra işlevlerine ve en sonra da dilde bulunan soyut sınıflara göre sınıflamaktadır (Şahin, 1994, s. 192).

Okul öncesi dönemde kavramlar, çocuğun özellikle kendi tecrübe ve etkinlikleri ile belirlenir, bu nedenle ilk başta kavramların basitliği ve nesnenin algılanma özellikleri ile yakından ilgilidir. İki-dört yaş, çocukta kavramların ilk belirtilerinin ortaya çıktığı dönemdir. Bu yaşlar arasındaki çocuklar, genellikle nesnelere kendileri arasındaki uzaklığı anlayamazlar. Dört yaşına doğru çocuklar, bir, iki, üç, az ve çok kelimelerinin anlamını bilirler. Dört-yedi yaş arası çocuklar sezgiye dayanarak azlığı ve çokluğu anlayabilirler (Arı, Üstün ve Akman, 1994, s. 197).

Okul öncesi dönemde en önemli kavramlar şekil, büyüklük, renk, mekân, ilişkiler, nicelik, sayı ve para, ölüm gibi kavramlardır (Özkes Çengelci, 2000, s. 18). Çocuğun ilk olarak ölçü (büyüklük) kavramını edindiği söylenebilir. Her nesnenin içinde bulunduğu bir ortam vardır. Bu ortam o nesne için bir fon oluşturur. Bu fon, öndeki şekil (nesne) hakkında bilgi edinilmesine yardımcı olur. Ölçü de bu tür bir çerçeveye, fona dayanarak edinilen görece bir bilgidir. Bu nedenle çocuk ölçü kavramını kolayca öğrenir. Mutlak değerleri ise hatırlayamaz (Alpöge, 1991, s. 67).

Altı yaşına kadar çocuğun kavramları özellikle kendi tecrübe ve etkinlikleri ile belirlenir. Buna dayalı olarak da tutarsız, kesin değil, basit ve nesnenin algı özellikleriyle yakından ilişkilidir. Kavramlar okul çağı süresince ve yetişkinliğe dek daha farklılaşır ve mantıklı olurlar (Fişek Okman ve Yıldırım Maktav, 1993, s. 38). Yedi ile on bir yaş arası çocuğun zihin gelişiminde önemli değişiklikler olur. Çocuk daha önce algılayamadığı ve düşünemediği şeyleri bu dönemde gerçekleştirebilir. Tersine dönüştürme, sınıflama, hayal etme, maddenin değişmezliği gibi konulardaki değişiklikler kavram oluşumunu da etkilemektedir. Soyut düşünme yeteneği ve varsayımlar geliştirebildiği dönem ise on bir yaşından sonraki döneme kalmaktadır.

Kelimelerin zihne tam olarak yerleşebilmesi için benzer ve karşıt yönlerinin de kavranması gerekir. Bu yönüyle anlam ve kavram gelişimi açısından karşıt anlamlı kelimelerin edinimi önemlidir.

Karşıt anlamlılık, iki kelimenin anlam bakımından karşıt olması, birbirine aykırı iki ayrı anlamı belirtmesidir. Türkçede karşıt anlamlılık, anlam ilişkileri farklı olan çeşitli kelimeler arasında görülür (Topaloğlu, 1989, s. 97). Türkçedeki zıt anlamlı kelimeler, yön gösteren, dereceli, ilişkili, ikili, kutuplu, biçim ilişkili şeklinde sınıflandırılmıştır (Aksan, 2005, s. 129).

Kavram ve anlam gelişimiyle ilgili araştırmalar okul öncesi dönemde yoğunlaşmaktadır. Daha sonraki yaşlarda anlam gelişimi hakkında yapılan araştırmalar çok azdır. Altı yaşından sonraki yaşlarda kelimelerin edinimi, kavram ve anlam gelişimiyle ilgili araştırmalar hem eğitim öğretim, hem de dil öğretimi açısından oldukça önemlidir. Bu yüzden araştırmanın amacı, altı-on bir yaş arası öğrencilerin karşıt anlamlı kelimeleri kavrama seviyelerinin belirlenmesi ve incelemesidir.

Buna göre araştırmanın problem cümlesi şöyle oluşturulabilir: Altı, sekiz, on, on bir yaşlarındaki öğrencilerin karşıt anlamalı kelimeleri kavrama/bilme sıklığı nedir?

Araştırmanın problem cümlesine göre aşağıdaki alt problemlere cevap aranacaktır.

1. Karşıt anlamalı kelimelerin edinimi, yaşa göre farklılık göstermekte midir?
2. Karşıt anlamalı kelimelerin edinimi, cinsiyete göre farklılık göstermekte midir?
3. Karşıt anlamalı kelimelerin edinimi, öğrencilerin yaşadığı yere göre farklılık göstermekte midir?

Yöntem

Araştırmada betimleme yöntemi kullanılmıştır. Betimleme araştırmaları, mevcut olayların daha önceki olay ve koşullarla ilişkilerini de dikkate alarak durumlar arasındaki etkileşimi açıklamayı hedef alır. Bu yöntem, olayların, nesnelerin, varlıkların, kurumların, grupların ve çeşitli alanların “ne” olduğunu betimlemeye, açıklamaya çalışır (Kaptan, 1993, s. 60). Araştırmada altı ile on bir yaş arası öğrencilerin karşıt anlamalı kelimeleri kavrama seviyelerinin ne durumda olduğu boşluk doldurma testi ile ölçülmüş ve elde edilen veriler istatistiklerle analiz edilmiştir.

Araştırma Grubu

Karşıt anlamalı kelimelerin kavranma düzeylerini ortaya çıkarmak için saha araştırması yapılmıştır. Bunun için altı, sekiz, on ve on bir yaşındaki öğrenciler çalışma grubu olarak seçilmiştir. Karşıt anlamalı kelimelerin verileri 690 öğrenciden elde edilmiştir. Araştırmanın sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi için uygulama okulları araştırmacının ikamet ettiği Zonguldak'ın Ereğli ilçesindeki okullardan seçilmiştir. İlçe merkezinden Cumhuriyet İlköğretim Okulu ve Gazi İlköğretim Okulu ile köy okullarından öğrenci sayısı fazla olan Şehit Madenciler İlköğretim Okulu, Ormanlı İlköğretim Okulu ve Subaşı İlköğretim Okulu araştırma kapsamına alınmıştır. Tablo 1'de araştırmaya katılan öğrencilerin yaşlara göre dağılımı gösterilmiştir.

Tablo 1. Öğrencilerin Yaş ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Yaşlar	Kız sayısı	Erkek sayısı	Toplam sayı
Altı yaş (Ana sınıfı)	73	81	154
Sekiz yaş (2. sınıf)	88	90	178
On yaş (4. sınıf)	85	91	176
On bir yaş (5. sınıf)	90	92	182
Genel Toplam	336	354	690

Öğrencilerin seçiminde yaş aralığı esas alındığı için araştırmaya bu yaş aralıklarının altında ve üstünde olanlar dâhil edilmemiştir. Yukarıdaki tabloda araştırma kapsamında seçilen yaş aralıkları ve her bir aralıkta bulunan öğrenci sayıları verilmiştir. Araştırmaya katılan öğrenci sayısının yaş aralıklarının birbirine yakın olmasına dikkat edilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Öğrencilerin karşıt anlamlı kelimeleri bilme seviyelerini ortaya çıkarabilmek amacıyla başarı testi kullanılmıştır. Aşağıda başarı testiyle ilgili ayrıntılı bilgilere yer verilmiştir.

Başarı Testi

Öğrencilerin başarılarının değerlendirilmesinde çoğunlukla başarı testlerinden faydalanılmaktadır. Öğrencilere kazandırılmak istenilen davranışları, öğrencilerin kazanma seviyelerini başarı testleriyle ölçeriz (Tan, 2005, s. 278). Karşıt anlamlı kelimelerin kavranma düzeyleri, başarı testiyle elde edilmiştir. Boşluk doldurma testlerinde şans başarısı başka testlere göre daha düşüktür. Bu yüzden araştırmamızın amacına en uygun testin boşluk doldurma testi olduğu uygun görülmüştür. Testin başında öğrenci tanıma çizelgesi yer almıştır. Bu araştırmadaki öğrenci tanıma çizelgesi ve boşluk doldurma testi uzman görüşleri doğrultusunda oluşturulmuştur. Öğrenci tanıma çizelgesinde şahsî bilgilere (yaş, cinsiyet, yaşadığı yer) dair sorular yer almıştır.

120 maddeden oluşan başarı testinin güvenilirliğini belirlemek amacıyla KR-20 formülü uygulanmıştır. Bunun sonucunda 120 maddeden oluşan başarı testinin güvenilirlik kat sayısı 0.96 olarak bulunmuştur. Buna göre testin güvenilirliğinin oldukça yüksek olduğu söylenebilir. Başka bir deyişle başarı testinin öğrencilerin karşıt anlamlı kelimeleri öğrenme seviyelerini belirlemede gerçek değerine yakın ölçümler yaptığı söylenebilir.

Karşıt Anlamlı Kelimelerle İlgili İşlemler

Araştırmada öğrencilerin yüz yirmi karşıt anlamlı kelimeyi kavrama düzeyleri boşluk doldurma testiyle belirlenmiştir. Bu kelimeler şöyle seçilmiştir:

Tezin önceki aşamasında yetmiş sekiz kaynağa göre sıklığı beş ve üstü olan 3000 kelime belirlenmiş, üst kavramlara göre tasnif edilmiştir. Bu üst kavramlardan biri de karşıt anlamlı kelimelerdir. 120 karşıt anlamlı kelimenin, yüzü bu listeden, yirmisi ise yetmiş sekiz kaynağa göre sıklığı beşin altında olan veya soyut olduğu düşünülen kelimelerden seçilmiştir. Aşağıdaki tablo 2’de yirmi kelime listelenmiştir.

Tablo 2. Sık Kullanılmayan Yirmi Kelime

Kelimeler			
alçak gönüllü	derin	kâr	pürüzlü
bolluk	doğrudan	ilkel	tutsak
bulanık	galip	ithalat	üvey
cimri	gergin	maddi	yorgun
çorak	güler yüzlü	öznel	zalim

Ön Çalışma

Ön çalışmada öğrencilere kelimeler verilip karşıt anlamlarını boş bırakılan yerlere öğrencilerden yazmaları istenmiştir. Bu test sekiz, on ve on bir yaş öğrencilerden oluşan toplam doksan kişilik öğrenci grubuna uygulanmıştır. Ayrıca ön çalışmada verilen cevaplardan hareketle bazı kelimelerin anlamının karıştırıldığı belirlenmiştir. Söz gelişi sağ/sol ile sağ/ölü gibi. Yine sonu /-lı/ yapım ekiyle biten bazı kelimelere devamlı /-sız/ şeklinde cevap verildiği görülmüştür. Söz gelişi, düzenli/düzensiz için düzensiz yerine dağınık, verimli/verimsiz için verimsiz yerine çorak yazılarak karşıt anlamları sorulacak şekilde değiştirilerek yeniden düzenlenmiştir.

Uygulama Kuralları

Ön uygulamada görülen bazı eksiklikler giderilerek uygulamanın kuralları şöyle belirlenmiştir:

1. Ana sınıfındaki öğrenciler için yüz yirmi karşıt anlamlı kelimeyi kırkarlı grup halinde üç bölümde tamamlamaları uygun görülmüştür. İki, dört ve beşinci sınıflar için ise yüz yirmi karşıt anlamlı kelimeyi iki bölümde tamamlamaları uygun görülmüştür.

2. Öğrenci tanıma çizelgesini ana sınıfında öğretmeni, öbür sınıflarda ise öğretmeniyle beraber doldurması uygun görülmüştür. Bununla birlikte öğretmenlerinin çizelgeyi kontrol etmesinin verilerin sağlıklı olması açısından faydalı olacağı belirtilmiştir.

3. Ana sınıfı öğrencilerine ana sınıfı öğretmenin uygulama yapmasının daha sağlıklı olacağı ön çalışmada görüldüğü için bu yol benimsenmiştir. Araştırmacı ise seslerini duyacak şekilde gözlemlemiştir. Öbür sınıflarda ise sınıf öğretmenin kendisinin uygulama yapmasında sakınca görülmemiştir. Araştırmacı ise bazı sınıflarda gözlemci olarak katılmıştır.

4. Öğretmene kendisinin ölçülmediği, bu yüzden öğrencilere testte verilen iki örnekten başka ipucu vermemeleri gerektiği açıklanmıştır. Yalnızca kelimelerin olumsuzunu değil karşıtını yazmaları gerektiği açıklamasını yapabilecekleri söylenmiştir.

Başarı testi, seçilen okullarda öğrenim gören 842 öğrenciye uygulanmıştır. Bu testlerden uygun yaş aralığında olmayan, eksik veya yanlış doldurulan testler çıkarılmıştır. Sonuçta 690 öğrenciden veri elde edilmiştir.

Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması

Yüz yirmi karşıt anlamlı kelimenin bilinme seviyeleri, 690 öğrenciye başarı testi uygulanarak belirlenmiştir. Öğrencilerden elde edilen veriler, SPSS 13.0 paket programıyla çözümlenmiştir. İkili grupların karşılaştırılması bağımsız gruplar için t testi, üç ve daha fazla grupların karşılaştırılması varyans analizi ile yapılmıştır. Varyans analizi sonucunda fark meydana gelmişse bu farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirleyebilmek için tukey HSD ve LSD testine başvurulmuştur. Veriler 0.05 anlamlılık seviyesinde yorumlanmıştır.

Bulgular

Araştırmanın problem cümlesi; "Altı, sekiz, on, on bir yaşlarındaki öğrencilerin karşıt anlamlı kelimeleri kavrama/bilme sıklığı nedir?", şeklindedir. Öğrencilerin karşıt anlamlı kelimeleri kavrama düzeyleri sıklık ve yüzde olarak gösterilmiştir. Bu soruna ilişkin bulgular tablo 3'te sunulmuştur. Tabloda kelimelerin bilinme sıklığı yaş gruplarına göre yan yana yazılmıştır. Böylece kelimelerin yaşlara göre değişikliklerini görme imkânı sağlanmıştır.

Tablo 3. Öğrencilerin Karşıt Anlamlı Kelimeleri Kavrama Sıklık ve Yüzdeleri

Kelimeler	Altı yaş		Sekiz yaş		On yaş		On bir yaş	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Acı	109	71	165	93	148	84	173	95
Açık	141	50	166	93	172	98	177	97
Acemi	0	0	17	10	44	25	69	38
Ağır	77	50	99	56	128	73	143	79
Ak	8	5	77	43	94	53	112	62
Alçak	73	47	91	51	124	71	145	80
Alçak gönüllü	0	0	1	1	5	3	1	1
Alt	111	72	141	79	168	96	172	95
Artı	37	24	108	61	156	89	170	93
Aşağı	132	86	175	98	174	99	181	100
Aydınlık	103	67	99	56	154	88	175	96
Aynı	50	33	81	46	101	57	143	79
Az	128	83	159	89	175	99	179	98
Başlangıç	18	12	38	21	92	52	107	59
Bay	75	49	103	58	157	89	169	93
Bekâr	45	29	73	41	155	88	171	94
Bitişik	15	10	17	10	55	31	80	44
Bolluk	2	1	17	10	40	23	80	44

Boş	134	87	161	90	173	98	182	100
Bulanık	0	0	3	2	19	11	55	30
Cahil	0	0	11	6	61	35	77	42
Ciddi	0	0	6	3	8	5	15	8
Cimri	0	0	5	3	23	13	49	27
Cüce	17	11	11	6	8	5	29	16
Çiğ	43	28	38	21	92	52	89	49
Çorak	1	1	0	0	18	10	30	17
Çürük	14	9	29	16	68	39	86	47
Dağınık	111	72	111	62	130	74	146	80
Dar	35	23	132	74	162	92	170	93
Deli	37	24	82	46	127	72	150	82
Derin	0	0	2	1	5	3	15	8
Dikkatli	99	64	105	60	147	84	148	81
Doğrudan	0	0	0	0	0	0	5	3
Dost	5	3	48	27	98	56	134	74
Eğri	49	32	91	51	152	86	158	87
Eksik	4	3	15	8	89	51	107	59
Erken	82	53	101	57	151	86	163	90
Evcil	16	10	12	7	74	42	80	44
Faydalı	11	7	38	21	30	17	57	31
Galip	1	1	11	6	44	25	61	34
Gece	134	87	150	84	168	96	175	96
Geçmiş	4	3	23	13	61	35	92	51
Gergin	0	0	14	8	16	9	10	6
Geveze	4	3	16	9	36	21	58	32
Güçlü	4	3	14	8	9	5	12	7
Güler yüzlü	2	1	9	5	18	10	35	19
Güzel	127	83	167	94	174	99	178	98
Haklı	80	52	100	56	162	92	157	86
Ham	4	3	15	8	12	7	20	11
Hasta	8	5	24	14	55	31	67	37
Hayal	3	2	26	15	97	55	111	61
Hızlı	135	88	167	93	175	99	181	100
Islak	115	75	112	63	145	82	164	90
İç	105	68	106	60	164	93	175	96
İçeri	128	83	138	78	163	93	174	96
İleri	105	68	149	84	167	95	178	98
İlk	33	21	65	37	128	73	156	86
İlkel	0	0	1	1	8	5	23	13
İnce	110	71	128	72	167	95	171	94
İthalat	0	0	0	0	10	6	70	39
İyi	122	79	151	85	171	97	178	98
Kalabalık	1	1	2	1	4	2	30	17
Kâr	0	0	2	1	33	19	63	35

Karamsar	0	0	3	2	16	9	39	21
Kız	148	96	160	90	166	94	171	94
Kibar	9	6	41	23	63	36	84	46
Korkak	13	8	57	32	99	56	105	58
Maddi	0	0	8	5	81	46	124	68
Masum	1	1	11	6	41	23	65	36
Melek	2	1	34	19	83	47	118	65
Neşeli	38	25	43	24	77	44	91	50
Olumlu	83	54	97	55	162	92	160	88
Ölü	50	33	76	43	150	85	166	91
Ödül	22	14	3	2	17	10	51	28
Ön	133	86	157	88	162	92	167	92
Önce	64	42	124	70	162	92	175	96
Önemli	88	57	85	48	146	83	139	76
Öznel	0	0	1	1	107	61	113	62
Parça	20	13	26	15	55	31	82	45
Parlak	0	0	3	2	50	28	54	30
Pürüzlü	2	1	6	3	5	3	15	8
Sade	1	1	6	3	29	17	65	36
Savaş	5	3	47	26	86	49	104	57
Sesli	124	81	129	73	169	96	167	92
Sıcak	148	96	167	94	176	100	179	98
Sık	2	1	8	5	27	15	56	31
Sinirli	1	1	31	17	45	26	58	32
Sivri	7	5	4	2	8	5	30	17
Sol	133	86	134	75	168	96	177	97
Somut	0	0	3	2	96	55	125	69
Şişman	133	86	157	88	166	94	176	97
Taksit	1	1	9	5	64	36	84	46
Tanıdık	8	5	27	15	54	31	86	47
Taze	38	25	105	59	137	78	155	85
Tek	5	3	38	21	103	59	116	64
Ters	94	61	109	61	132	75	152	84
Tembel	78	51	126	71	160	91	170	93
Temiz	139	90	148	83	167	95	170	93
Tok	116	75	124	70	165	94	176	97
Tutsak	5	3	24	14	58	33	97	53
Ucuz	93	60	106	60	163	93	167	92
Ufak	94	61	73	41	117	67	138	76
Uslu	130	84	150	84	157	89	161	89
Uzak	133	86	159	89	173	98	178	98
Uzun	137	89	153	86	165	94	172	95
Üvey	8	5	23	13	89	51	102	56
Var	123	80	144	81	162	92	176	97
Yalan	96	62	86	48	146	83	147	81

Yanlış	117	76	152	85	170	97	175	96
Yapay	0	0	5	3	127	72	94	52
Yasak	1	1	9	5	17	10	23	13
Yaşlı	105	68	88	49	137	78	159	87
Yarım	48	31	116	65	138	78	145	80
Yedek	0	0	0	0	3	2	11	6
Yerli	0	0	24	14	24	14	73	40
Yorgun	0	0	4	2	16	9	39	21
Yumuşak	142	92	135	76	158	90	178	98
Zalim	0	0	0	0	0	0	0	0
Zengin	85	55	155	87	168	96	172	95
Zor	112	73	154	87	168	96	177	97

Tablo 3'e göre karşıt anlamlı kelimelerle ilgili şu yorumlarda bulunulabilir:

1. Dört grupta da kavranma seviyesine göre kolay olan kelimeler ölçü bildiren kelimelerdir. Bu kelimeler aynı zamanda günlük hayatta sık kullanılan kelimelerdir.

2. Dört grupta da kavranma seviyesine göre kolay olan kelimeler yer-yön anlamı taşıyan kelimelerdir. Bu kelimeler aynı zamanda günlük hayatta sık kullanılan kelimelerdir.

3. Dört grupta da kavranma seviyesine göre en zor kelimeler, "alçak gönüllü, doğrudan, zalim, derin, yedek" kelimeleridir. Bu kelimeler günlük hayatta az kullanılan kelimelerdir.

Öğrencilerin verdiği doğru cevaplar kadar yanlış cevaplar da önemlidir. Bu yanlışların da kendi içinde bir mantığı olduğu söylenebilir. Öğrencilerin verdiği cevaplar italik yazıyla aşağıda gösterilmiştir.

1. Altı yaş grubu öğrencilerin genel olarak karşıt anlamlı kelimeleri cevaplarken kelimenin – anlamını bilsin veya bilmesin - olumsuzunu söyleme eğiliminde olduğu belirlenmiştir. Söz gelişi, *acı/acısız, acemi/acemsiz, ciddi/cidsiz*.

2. Altı yaş grubu öğrencilerinin bazıları zıt anlamlı kelimeleri cevaplarken anlamını bildiği kelimeleri iyi ve kötü şeklinde ikiye ayırdığı belirlenmiştir. Söz gelişi, *tembel/kötü, dikkatli/iyi...*

3. Sekiz, on ve on bir yaş grubu öğrencilerinin bazıları kelimelerin karşıt anlamları yerine eş anlamlarını yazdığı görülmüştür. Söz gelişi, *dost/arkadaş, bolluk/bereket, ağır/kilolu, eğri/yamuk, hayal/düş*

4. Sekiz, on ve on bir yaş grubu öğrencilerinin bazıları kelimelerin zıt anlamları yerine o kelimeyi uygun bir kelimeyle tamamlama yoluna gittiği görülmüştür. Söz gelişi, *acemi/cadı, bulanık/su, çürük/armut, dikkatli/ol, ham/hamam, melek/yüzlü, taze/ekmek, üvey/anne*.

5. Sekiz, on ve on bir yaş grubu öğrencilerinin bazıları kelimeleri eksik veya yanlış okuyup tamamlama yoluna gittiği görülmüştür. Söz gelişi, erken/kız, çığ/kar, ilkel/sonel, eksik/yeni-artı, taksit/araba-otobüs, açık/tokluk.

6. Sekiz, on ve on bir yaş grubu öğrencilerinin bazıları kelimelere uygun kafiye ile boşluğu doldurduğu görülmektedir. Söz gelişi zengin/engin, zalim/alim, ham/hım.

7. Sekiz, on ve on bir yaş grubu öğrencilerinin bazıları kelimelerin karşıt anlamları yerine sık kullanılan ikilemeleri yazma yoluna gittiği görülmüştür. Söz gelişi, yalan/dolan, yorgun/argin, ufak/tefek, eğri/büğü.

8. Sekiz, on ve on bir yaş grubu öğrencilerinin bazıları kelimeleri karşıt anlamını yazma yerine cümle yapma yoluna gittiği görülmüştür. Söz gelişi, savaş/savaş yaptık, yalan/yalandır, ciddi/ciddiyim.

9. Sekiz, on ve on bir yaş grubu öğrencilerinin bazıları kelimeleri tanıma veya açıklama yoluna gittiği görülmüştür. Sözcüğü, melek/Cebrail, galip/kazanmak, faydalı/hiç faydası yok.

Testlerde öğrencilerin verdikleri doğru cevaplara göre madde zorluğu tanımlanır. Öğrencilerin verdikleri doğru cevaplar %70'in üstündeyse diğer maddelere göre kolay olarak kabul edilirken, öğrencilerin doğru cevapları %30'un altındaysa öbür maddelere göre zor olarak kabul edilir (Anastasi, 1988, s. 202-204). Bu araştırmada ise karşıt anlamlı kelimelerin öğrenciler tarafından cevaplandırılma ortalamalarına göre en çok bilinen en aza doğru sınıflandırılmıştır. Öğrencilerin verdikleri cevaplara göre %70 ve daha yüksek cevaplandırılan kelimeler kolay, %30 ile %70 arası orta güçlükte, %30'dan daha az cevaplandırılan kelimeler ise zor olarak kabul edilmiştir. Tablo 4'te yaşlara göre dağılımı gösterilmiştir.

Tablo 4. Öğrencilerin Kavrama Düzeylerine Göre Kelime Sayıları

Yaşlar	Zorluk derecesi			Toplam
	Zor seviye	Orta seviye	Kolay seviye	
Altı yaş	68	23	29	120
Sekiz yaş	60	30	30	120
On yaş	35	28	57	120
On bir yaş	22	39	59	120

Yaş ilerledikçe öğrencilerin karşıt anlamlı kelimeleri kavrama güçlükleri de değiştiği görülmektedir.

Araştırmanın birinci alt problem cümlesi "Karşıt anlamlı kelimelerin edinimi, yaşa göre farklılık göstermekte midir?", şeklindedir. Bu alt soruna ilişkin bulgu elde edilirken tek yönlü varyans analizi yapılmıştır.

Tablo 5. Öğrencilerin Bildiği Kelimelerin Yaşlarına Göre Karşılaştırılması

	Kareler toplamı	S. D.	Kareler Ortalaması	F D.	Anlamlılık	Fark (tukey HSD)
Gruplar arası	144028.2	3	48009.384	253.635	0.000	6 ile 8, 10, 11
Gruplar içi	129849.8	686	189.285			8 ile 6, 10, 11 10 ile 6, 8, 11
Toplam	273878.0	689				11 ile 6, 8, 10

Varyans analizinden elde edilecek sonuçların sağlıklı olabilmesi için tek yönlü anovanın temel varsayımı olan varyansların homojenliği testine bakılmıştır. Levene testi sonuçlarına göre 0.131 değeri 0.05'ten büyük olduğu varyanslar eşit kabul edilmiştir. Yukarıdaki ANOVA tablosu incelendiğinde gruplar arası farkın anlamlı olduğu görülmektedir. Bu farkın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek amacıyla tukey HSD testi uygulanmıştır. Yukarıdaki tabloda incelendiğinde en yüksek ortalamaya sahip sınıfın beşinci sınıf olduğu, daha sonra dördüncü, ikinci ve ana sınıfının takip ettiği görülmektedir. Yaşla birlikte öğrencilerin dil edinimi de gelişmektedir. Yaş ilerledikçe öğrencinin etkileşimde bulunduğu çevre genişler, zihin gelişimi ve kavrama gücü artar, iletişimde bulunduğu kişi sayısı çoğalır. Yedi yaşında ilköğretime başlamasıyla okuma yazmayı öğrenir. Bütün bunlar göz önüne alındığında yaşın, dil ediniminde önemli bir etken olduğu anlaşılmaktadır.

Araştırmanın ikinci alt problem cümlesi "Karşıt anlamlı kelimelerin edinimi, cinsiyete göre farklılık göstermekte midir?", şeklindedir. Bu alt soruna ilişkin bulgular elde edilirken bağımsız gruplar için t testi yapılmıştır.

Tablo 6. Öğrencilerin Bildiği Kelimelerin Cinsiyete Göre Karşılaştırılması

Cinsiyet	Kişi sayısı	Aritmetik ortalama	Standart sapma	t değeri	Anlamlılık
Kız	336	58.7	19.2	0.91	0.36
Erkek	354	57.3	20.5		

0.36 > 0.05

Tablo 6 incelendiğinde bütün gruplara göre kız öğrencilerin aritmetik ortalamasının 58.7 iken erkek öğrencilerin aritmetik ortalamasının 57.3 olduğu gözlenmiştir. Buna göre kız öğrencilerin ortalama

puanlarının erkek öğrencilerin ortalama puanlarına göre 1.4 daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu farkın 0.05 seviyesinde anlamlı olmadığı gözlenmektedir ($p > 0.05$). Başka bir deyişle genel olarak kız ve erkek öğrenciler karşıt anlamlı kelimeleri birbirine yaklaşık seviyede bildikleri görülmektedir.

Araştırmanın üçüncü alt problem cümlesi “Karşıt anlamlı kelimelerin edinimi, çocuğun yaşadığı yere göre farklılık göstermekte midir?”, şeklindedir. Bu alt soruna ilişkin bulgular elde edilirken bağımsız gruplar için t testi yapılmıştır.

Tablo 7. Öğrencilerin Bildiği Kelimelerin Yaşadığı Yere Göre Karşılaştırılması

Yaşadığı yer	Kişi sayısı	Aritmetik ortalama	Standart sapma	t değeri	Anlamlılık
Köy	298	58.5	18.81	0.65	0.51
Şehir	392	57.5	20.76		

0.51 > 0.05

Tablo 7 incelendiğinde bütün gruplarda, öğrencilerden köyde yaşayanların aritmetik ortalaması 58.5 iken şehirde yaşayanların aritmetik ortalaması 57.5 olduğu gözlenmektedir. Buna göre köyde yaşayan öğrencilerin, şehirde yaşayanlara göre puan ortalamalarının 1.0 puan daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu farkın 0.05 seviyesinde anlamlı olmadığı gözlenmektedir ($p > 0.05$). Başka bir deyişle bütün gruplar için yaşadığı yere göre karşıt anlamlı kelime edinimleri arasındaki farkın olmadığı görülmektedir.

Sonuç ve Tartışma

Karşıt anlamlı kelimelerin edinimiyle ilgili başka bir çalışma olmadığı için karşıt anlamlı kelimeler, genel olarak dil edinimi, dil gelişimi, okuma alışkanlığı, kelime hazinesi gibi alanlarda yapılan çalışmaların sonuçlarıyla karşılaştırılmış ve tartışılmıştır.

Araştırmada karşıt anlamlı kelimelerin kavranma düzeyi yaşla birlikte arttığı belirlenmiştir. Başka bir deyişle araştırmada yaş ilerledikçe zor seviyedeki karşıt anlamlı kelimeler azalmaktadır. Dört, beş ve altı yaşındaki toplam 114 çocuk üzerinde yapılan bir araştırmaya göre yaşla birlikte, daha zor ve karmaşık kavramları algılama ve açıklamalarının daha kolay olduğu tespit edilmiştir (Arı, Üstün ve Akman, s. 1994). Karşıt anlamlı kelimelerin edinilmesi ve anlam gelişimiyle ilgili birkaç araştırma dışında araştırma bulunmamaktadır. Bu yüzden karşıt anlamlı kelimelerin birkaçıyla ilgili karşılaştırma yapılabilmektedir.

Aşağı/yukarı: Araştırmada altı yaşındaki çocukların %86'sı aşağı/yukarı kavramını edindiği belirlenmiştir. Araştırmada elde edilen bu sonuç, Fişek Okman ve Yıldırım Maktav(1993, s. 39)'ın çocuklar iki-üç yaşlarından itibaren aşağı/yukarı mekân yönlerinin farkındadır, görüşüyle paralellik arz etmektedir.

Büyük/küçük: Bu araştırmada ise büyük/küçük kavramı çok bilinen kavram olarak kabul edilmiş ve ankette örnek kavram diye verilmiştir. Üç yaşından itibaren çocuklar, nesne adlarını şekil değişkenine göre kavramlaştırmaktadırlar. Bir araştırmaya göre, 4,5-5,0 yaşlarındaki Türk çocuklarının tamamının büyük/küçük kavramını edindiği belirlenmiştir (Kavsaoğlu, 1990). Alpöge (1991, 93)'nin 3-8 yaş arasındaki 264 çocukla yaptığı araştırmaya göre 3-6 yaş arasındaki çocukların daha çok ölçü sıfatlarını kullandıkları belirlenmiştir.

İçeri/dışarı: Araştırmada altı yaşındaki çocukların %83'ü içeri/dışarı kavramını edindiği belirlenmiştir. Araştırmada elde edilen bu sonuç, Fişek Okman ve Yıldırım Maktav(1993, s. 39)'ın çocuklar iki-üç yaşlarından itibaren içeri/dışarı mekân yönlerinin farkındadır, görüşüyle paralellik arz etmektedir.

Uzun/kısa: Araştırmada altı yaşındaki çocukların %89'unun uzun/kısa kavramını edindiği belirlenmiştir. Yine altı yaşındaki çocukların uzun/kısa yerine bazen uzun kavramının karşıt anlamlısı olarak küçük kelimesini kullandığı belirlenmiştir. Araştırmada elde edilen bu sonuç, Kavsaoğlu(1990)'nun 4,5-5,0 yaşlarındaki Türk çocukların tamamı uzun-kısa kavramını edindiği, bazen de uzun/kısa yerine büyük/küçük kelimelerini kullandığı sonucuyla paralellik arz etmektedir.

Sağ/sol: Bu araştırmada ise sağ/sol kelimesini altı yaş grubu öğrencilerinin %86'sı, sekiz yaş grubu öğrencilerin %75'i, on yaş grubu öğrencilerinin %96'sı ve on bir yaş grubu öğrencilerin %97'si tarafından doğru olarak cevaplanmıştır. Sağ/sol karşıt anlamlı kelime bütün gruplarda kolay seviyededir. Piaget (1939, s. 72)'nin sağ/sol testinde (sağ/sol elini, sağ/sol bacağını göster) beş yaşındaki çocukların %75'i tarafından doğru olarak cevaplanırken Bacanlı(1984)'nin testinde ise 9-10 yaş çocukların %80'i ve 11-12 yaş çocukların %100'ü tarafından doğru olarak cevaplanmıştır. Bu yönüyle araştırmaların sonuçları ile bu araştırmanın sonucu paralellik arz etmektedir.

Araştırmada 120 karşıt anlamlı kelimenin, yüzü yetmiş sekiz kaynağa göre sıklığı beş ve üstü olan 3000 kelimedenden seçilmiş, yirmisi ise yetmiş sekiz kaynağa göre sıklığı beşin altında olan kelimelerden seçilmişti. Araştırmanın sonucunda sık kullanılmayan yirmi kelimeyi öğrencilerin hiç bilmediği veya az bildiği belirlenmiştir. Buna göre sık kullanılan kelimelerin daha kolay öğrenildiği, sık kullanılmayan kelimelerin ise daha zor kelimeler olduğu ortaya çıkmıştır.

Araştırmada karşıt anlamlı kelimelerin ediniminin yaşa göre geliştiği belirlenmiştir. Çalışma grubunda en yüksek ortalamaya on bir yaşın, en az ortalamaya altı yaş grubunun sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Bu sonuca göre çocukların dil edinimlerinde yaş önemli bir etkidir.

Okul öncesi eğitim kurumlarına giden, beş, altı ve yedi yaşındaki çocuklar üzerinde yapılan bir araştırmaya göre, çocukların "Descoedres Lügatçe Testi"nde kelimelere doğru cevap verme oranlarının yaşla orantılı bir şekilde arttığı belirlenmiştir (Aydoğan ve Koçak, 2003). Alt ve üst sosyoekonomik seviyedeki birinci, üçüncü ve beşinci sınıftan oluşan toplam 240 öğrenci üzerinde yapılan bir araştırmaya göre peabody resim-kelime testinden aldıkları kelime hazinesi gelişim puanlarının ortalamaları, sınıf seviyeleri arttıkça ortalamalarının arttığı bulunmuştur (İpek ve Bilgin, 2007). Dördüncü ve beşinci sınıf öğrencilerinin yazılı anlatımlarıyla ilgili bir araştırmada, üç metin

türünde de (bilgilendirici, öyküleyici ve anı) beşinci sınıf öğrencilerin dördüncü sınıf öğrencilerinden daha çok farklı kelime kullandığı belirlenmiştir (Temur, 2006).

Araştırmada kız öğrenciler erkek öğrencilere nazaran yüksek ortalamaya sahip olmakla beraber bu ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olmadığı ortaya çıkmıştır. Başka bir deyişle kız ve erkek öğrenciler karşıt anlamlı kelimeleri birbirine yakın seviyede edinmektedirler.

Cinsiyetin dil ve kavram gelişimindeki rolü üzerinde iki farklı görüş vardır. Birincisi cinsiyetin dil gelişiminde belirleyici bir etken olmadığıdır. Cinsiyetin dil ve kavram gelişiminde belirleyici bir etken olmadığı; ancak kültürel anlayışlar, okulun ve öğretmenin tutumu kız ve erkek öğrencilerin başarısında önemli bir rol oynayabilir (Akyol, 2006, s. 24). 60–72 ay arasındaki 165 çocuğun dil gelişiminin incelendiği bir araştırmada, cinsiyet değişkenine bağlı olarak çocukların dil gelişimlerinin farklılık göstermediği tespit edilmiştir (Gürocak Ünal, 2007). 5;9 ay–6 yaş çocuklarında yapılan araştırmaya göre, cinsiyetin dil gelişimi açısından etkisi incelendiğinde anlamlı bir fark bulunamamıştır (Davaslıgil, 1985). Alt ve üst sosyoekonomik seviyedeki birinci, üçüncü ve beşinci sınıftan oluşan toplam 240 öğrenci üzerinde yapılan bir araştırmaya göre Peabody Resim-Kelime Testi'nden aldıkları kelime hazinesi gelişim puanlarının ortalamalarında cinsiyete göre anlamlı bir farkın olmadığı bulunmuştur (İpek ve Bilgin, 2007).

İkinci görüş kızların dil ve kavram gelişiminde, erkeklere oranla daha başarılı olmasıdır. Ankara'nın Kızılcahamam ilçesi merkez ve köylerinde, dördüncü sınıfta okuyan 360 öğrenci üzerinde yapılan bir araştırmada, cinsiyetlere göre okuma becerisi arasında anlamlı bir farklılık görülmüştür. Kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre okuduğunu anlama testine verdikleri doğru cevapların daha fazla olduğu ortaya çıkmıştır (Karakuş, 2006). Dört ve beşinci sınıflar seviyesinde uygulanan üç farklı yazılı anlatımda elde edilen toplam kelime sayısı ile farklı kelime sayısı cinsiyete göre farklılık göstermektedir. Buna göre kızların yazdığı metinlerdeki toplam kelime sayısı ve metinde geçen farklı kelime sayısı erkek öğrencilerin yazdığı metinlerdeki toplam ve farklı kelime sayısından daha fazladır (Temur, 2006). Üç ile on birinci sınıf öğrencileri üzerinde kavram gelişiminin incelendiği bir araştırmada, cinsiyete göre söz dağarcığının anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir (Özçelik, 1982).

Araştırmada bütün gruplar için yaşadığı yere göre karşıt anlamlı kelimelerin edinimleri arasında anlamlı bir farkın olmadığı belirlenmiştir. Başka bir ifadeyle köyde yaşayan öğrencilerle ilçede yaşayan öğrenciler arasında karşıt anlamlı kelimeleri edinimleri birbirine çok yakındır.

İlköğretim birinci kademe il ve ilçede yaşayan öğrencilerin kelime hazinesi üzerine yapılan bir araştırmada, ildeki öğrencilerin daha çok kelime kullandığı ortaya çıkmıştır (Karadağ, 2005).

Bu sonuçlar doğrultusunda şu önerilerde bulunulabilir:

1. Araştırmada yaş ilerledikçe zor seviyedeki karşıt anlamlı kelimelerin azaldığı, bu kelimelerin ediniminin yaşa göre geliştiği görülmektedir. Buradan hareketle ilköğretim birinci kademedeki karşıt anlamlı kelimeler zorluk derecelerine göre kolaydan zora şeklinde öğretilebilir.

2. Araştırmada sık kullanılmayan yirmi karşıt anlamlı kelime, öğrencilerin hiç bilmediği veya çok az bildiği kelimeler olduğu belirlenmişti. Buna göre öğrencilere önce sıklığı yüksek olan karşıt anlamlı kelimeler öğretilebilir.

3. Karşıt anlamlı kelimeler gibi, diğer kelimelerin de ne seviyede bilindiğinin araştırılması Türkçede dil edinimi ve anlam gelişimi çalışmalarına katkı sağlayabilir.

Kaynaklar

- Aksan, D. (2005). *Anlambilim*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Akyol, H. (2006). *Türkçe İlk Okuma Yazma Öğretimi*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Alpöge, G. (1991). *Çocuk ve Dil*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Anastasi, A. (1988). *Psychological testing*. New York: Macmillan Publishing Company.
- Arı, M., Üstün, E., Akman ve B. (1994). 4-6 Yaş Anaokuluna Giden ve Gitmeyen Çocukların Kavram Gelişimlerinin Karşılaştırılması, *10. Ya-Pa Okul Öncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri*. s.197-213.
- Aydoğan, Y. ve Koçak, N. (2003). Okul Öncesi Çocukların Dil Gelişimlerine Etki Eden Faktörlerin İncelenmesi, *Milli Eğitim Dergisi*, s.159 <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/159/ata.htm> adresinden 21 Nisan 2008 tarihinde indirilmiştir.
- Bacanlı, H. (1984). *Çocukta Göreli Kavramların Kazanılması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Cole, L. & Morgan, J. B. (1975). *Çocukluk ve Gençlik Psikolojisi*. (Çev.: Belkıs Halim Vassaf), İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı.
- Davaslıgil, Ü. (1985). *Farklı Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Çevreden Gelen Birinci Sınıf Çocuklarının Dil Gelişimine Okulun Etkisi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Fişek Okman, G. ve Yıldırım Maktav, S. (1993). *Çocuk Gelişimi*. İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.
- Gürocak Ünal, S. (2007). *Anasınıfına Devam Eden 60-72 Ay Çocukların Dil Gelişimi ve İnce Motor Gelişimi Açısından Değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- İpek, N. ve Bilgin, A. (2007). İlköğretim Çağı Çocuklarda Kelime Dağarcığı Gelişimi. *İlköğretim Online*, s. 344-365 <http://ilkogretim-online.org.tr> adresinden 8 Ocak 2008 tarihinde indirilmiştir.
- Kaptan, S. (1993). *Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri*. Ankara: Rehber Yayınevi.
- Karadağ, Ö. (2005). *İlköğretim I. Kademe Öğrencilerinin Kelime Hazinesi Üzerine Bir Araştırma*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Karakuş, I. Ş. (2006). *Çocuk Edebiyatı Ürünlerinin Okuma Gelişimine Etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Kavsaoğlu, Z. S. (1990). Kavram Gelişimi Aşamaları ve “Büyük-Küçük, Uzun-Kısa” Kavramlarını İşlev ve Dil Düzeylerinde Oyun Yöntemi İle Değerlendiren Bir Araştırma. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, s.23(2), 481–496.
- Özçelik, D. A. (1982). 3.-11. Sınıf (9.–17.Yaş) Öğrencilerince Görülen Biçimiyle Kavram (Söz Dağarcığı) Gelişimi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Özekes Çengelci, N. B. (2000). Okul Öncesi Çocuklarda Bilişsel ve Dil Gelişimi. *Psikoloji Seminer*. 11–31.
- Piaget, J. (1939). *Çocukta Hüküm ve Muhâkeme*. Sabri Esat, Siyavuşgil (Çev.), İstanbul: Maarif Vekâleti Basımevi.
- Şahin, N. (1994). Dil ve Zihin İşleyişinin Etkileşimi. *Bilim ve Kültür Dili Olarak Türkçe*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi. 181–204.
- Tan, Ş. (2005). *Öğretimi Planlama ve Değerlendirme*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Temur, T. (2006). *İlköğretim 4 ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Yazı Dilindeki Kelime Hazinesinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Topaloğlu, A. (1989). *Dil Bilgisi Terimler Sözlüğü*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Ülgen, G. (2001). *Kavram Geliştirme Kuramlar ve Uygulamalar*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Yapıcı, Ş. (2004). Çocukta Dil Gelişimi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*. insanbilimleri.com/makaleler adresinden 17 Eylül 2008 tarihinde indirilmiştir.